

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנהובסקי זללה"ה

פרשת ויצא תשפ"ד ❖ גליון תקנ"ד

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

תירוץ ב' - האהל היה הפקר

תו יש לדון לתרץ, דאהל של רחל היה על אדמת הפקר, והיינו די ש לחקור האם מותר להשכיר לנכרי אהל מפאת לאו דלא תביא תועבה. וצדדי הספק, האם האיסור דוקא שיהא על רשותו, או דילמא סגי דרשותו מאהלת.

ולעני"ד אף שאינו כדאי, יש לומר דאהל על אדמת הפקר אינו בכלל הלאו.

אך אכתי צריך עיון מהא דרחל הניחתם בכר הגמל, דהנה איתא במנחת חינוך (מצוה תכ"ט) ד"ביתך" לאו דוקא דהוא הדין במכניס עבודה זרה לתוך ידו או לתוך כלי שלו, ואם כן תקשי דאע"פ דמצד אהל לא עברה על הלאו, מכל מקום הא עברה מצד הכר, שהרי כר הגמל היה כלי של רחל.

וכי תימא שהכר היה של יעקב אבינו. אך אכתי תיקשי שהכשילה ליעקב אבינו שיהא עבודה זרה בתוך כליו.

תירוץ ג' - הפקירה הכר

אלא יש לתרץ שהפקירה הכר, שיש לומר שיעקב אבינו נתן לה הכר במתנה נמצא שהכר היה שלה ויכלה להפקירה.

אך תיקשי דכשהפקירה הכר, יזכה בו יעקב מדין חצר שלא מדעת. אמנם יש לדון בכמה אנפי שיעקב לא יזכה בהכר בקנין חצר.

א. הפקר שלא יזכו בו

חדא, יש לדון לפי מה שכתב ברמ"א (סי' רמ"ו סעי' ג') לענין שביתת בהמתו, ששייך להפקיר באופן שלא יוכלו לזכות בו, והיינו שיכול להפקיר בהמה לפני ג' בני אדם כדן שאר הפקר, ואפילו הכי אין שום אדם יכול לזכות בה, דידיענין ודאי דאין כוונתו רק כדי להפקיע מעליו איסור שבת, והכי נמי בנידון דידן, ודאי כוונתה היתה רק להפקיע איסור עבודה זרה ואם כן יעקב לא זכה בו.

ב. לא היה זכות

עוד יש לדון דלא הוה זכות לזכות בכר, דאדרבה על ידי זה יעבור על איסור של "לא תביא תועבה אל ביתך".

ואולי תליא בב' התירוצים של הר"ן, דהנה איתא במשנה בשביעית (פ"י מ"ח) אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע, ואם אין ללוה קרקע, המלווה מזכה ללוה קרקע. והקשה בר"ן (גיטין י"ט ב' בדפי הר"ן) הלאך מהני לזכות קרקע להלוה שלא בפניו, הרי בעינין שיהא זכות ואז זכין לאדם שלא בפניו, והרי הכא הוה חוב בשביל להלוה, דהרי כשמזכהו קרקע כל שהוא אין שביעית משמטת חובו, נמצא דעל ידי הזכוי מפסיד כל החוב.

ותירץ בר"ן ב' תירוצים, חדא, כיון דהדבר בעצמותו זכות לא קפדין אם מסתובב מזה חוב. ושנית, שאפשר לדחות ולומר שבאמת בעלמא לא חשיב זכייה, אלא שאני הכא שזה מקולי פרוזבול, דיחול הפרוזבול

רחל גנבה התרפים

וְרַחֵל לָקְחָה אֶת הַתְּרָפִים וְתַשְּׂמֵם בְּכַר הַגָּמֶל וְתַשֵּׁב עֲלֵיהֶם (ל"א ל"ד) פירש רש"י (ל"א י"ט) שרחל גנבה את התרפים כדי להפריש את אביה מאיסור עבודה זרה.

א. לאפרושי מאיסורא

הנה הטעם שאין בזה איסור גניבה, דכמו דחזינן דשרי להכות משום לאפרושי מאיסורא, אם כן הכי נמי שרי גניבה.

[והרי עיין בקצות החושן ונתיבות המשפט (סי' ג' ס"ק א') דלאפרושי מלאו כולי עלמא מודו דרשאי לכפותו כדי להפרישו וחיוב להכותו, ורק נחלקו לכפות על מצות עשה, דדעת קצות החושן דאין יחיד יכול לכפות ורק בית דין יכולים, ודעת נתיבות המשפט דגם יחיד יכול].

ב. בבני נח

העירו שיש לדון האם שרי להכות נכרי על שבע מצוות בני נח לאפרושי מאיסורא, דהרי יש לומר דשורש הדין להפריש מאיסור היינו מכח מצות תוכחה והרי במצות תוכחה כתיב "עמיתך".

אך בפשוטו ודאי שרי גם בבני נח להכותו או לגנוב ממנו בשביל להפרישו מאיסור. ומכל מקום לא נמצא מפורש.

ג. רחל נענשה

הנה עיין בספר דרך שיחה (ח"א דף ק"ס) ששאלו האם יש להוכיח מהמעשה של רחל שאם אדם יש מכשיר שאסור להחזיקו, שיהא מותר לבנו לחבל בו כדי שהאב לא ישתמש בו, וענה הגר"ח, דאין ללמוד ממעשה של רחל דהרי כתוב (וזה"ק קס"ד ב') שבאמת רחל נענשה על זה. [ומה שאברהם שבר עבודה זרה של אביו ולא נענש היה בכדי לפרסם אמונה בעולם].

[והא דלא בערה התרפים, יש לומר דלהטמין לא היה מהני, דהוי אחר כך מוצאים אותם, ולשרוף לא יכלה בצנעה דהיה ברזל. וכך כתב בדרך שיחה שם].

לא תביא תועבה אל ביתך

הנה תיקשי היאך רחל לקחה התרפים והניחם באהל שלה, הא איכא לא תעשה "לא תביא תועבה אל ביתך" ומשום הכי אין משכירים בית לנכרי דחיישינן שמא הנכרי יכניס עבודה זרה לתוך הבית. ויש לדון ליישב ב' אופנים:

תירוץ א' - לפני מתן תורה

חדא, דהרי מדינא לא הוזהרו קודם מתן תורה על האי לאו, אלא האבות קיימו כל התורה, אבל הכא כדי לאפרושי מאיסורא לא החמירו על עצמם.

אך אינו ברור, והרי חזינן (עיין ריש פרשת דרכים) דאיכא מאן דאמר דיצאו מכלל בני נח גם להקל. וכי תימא דלא היו לא בני נח ולא ישראל, אך צריך עיון בזה.

אע"ג דבאמת הזכיה לא חיילא.

שמעינן מדברי הר"ן בתירושו הראשון, דבכהאי גוונא דמזכה לו ממון הוה בעצמותו זכות אע"פ שעל ידי זה נגרם ממנו הפסד. אמנם מתירוץ השני מבואר דהוה חוב.

ואם כן יש לומר דנידון הנ"ל יהא תליא בהני ב' תירוצים, האם אמרינן דהוה זכות לקנות הכר בקנין חצר, אע"פ שמתבבב מזה חוב, והיינו שעובר על איסור עבודה זרה.

ג. חצר מהלכת

עוד יש לומר דהכר היה על הגמל ואם כן הוה חצר מהלכת ולא קנה. אך אכתי תיקשי, דכשהורידתו והניחתו במקום אחר של יעקב שיזכה בו יעקב.

תו יש להקשות, שיש לומר דלא תליא בזכיית העבודה זרה, דאף אם לא יזכה בכר מחמת דהוה חצר מהלכת, מכל מקום כיון דהכר נמצא על כלי של יעקב יעבור על האיסור דלא תביא תועבה אל ביתך. וזה תליא אם כלי של ראובן ובו עבודה זרה נמצא בתוך כלי של שמעון, אם ראובן נמי עובר בלא תביא תועבה.

תירוץ ד' - על מנת לבערה

תו יש לדון לתרץ דשרי להכניס עבודה זרה לביתו על מנת לבערה.

א. לענין חמץ

אמנם הרי כתבו תוספות בפסחים (כ"ט ב' ד"ה רב) לענין חמץ, שהמשהה חמץ על מנת לבערו, אינו עובר בבל יראה רק משום דהוה לא תעשה הניתק לעשה, וזה לא שייך הכא לענין עבודה זרה.

אך איכא דסברי (א"ה. עיין מקור חיים סוף הפתיחה לסי' תל"א) דגם להרמב"ם (פ"א הל' חמץ ומצה ה"ג) דהמחמיץ חמץ לוקה דבל יראה אינו ניתק לעשה, מכל מקום שרי על מנת לבערו. [א"ה. עיין במקור חיים הנ"ל דהיינו בעוסק בחמץ על מנת לבערו].

ב. עבודה זרה שאני

אמנם אף אם התם בחמץ לא מהני, מכל מקום הכא בעבודה זרה שאני, וראיה לזה דהרי כתב במנחת חינוך (שם) דכשהעבודה זרה בידו נמי עובר משום לא תביא תועבה אל ביתך, ואם כן היאך אפשר לקיים מצוות ביעור עבודה זרה. ועל כרחך דבמשהה על מנת לבערו אינו עובר.

ג. תוקע בשופר של עבודה זרה

אמנם במנחת חינוך עצמו העיר דאם נימא דגם בעבודה זרה בידו עובר בהלאו דלא תביא, אם כן תיקשי מהא דאיתא בגמרא ראש השנה (כ"ה א') שהתוקע בשופר של עבודה זרה יצא ידי חובתו משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו, והרי להאמור נהי דאין לו הנאה מכל מקום בנוטל בידו עובר בלאו דלא תביא והדר הוה מצוה הבאה בעבירה.

[א"ה. יתכן דכוונת רבינו להעיר, דלפי מה שהוכיח רבינו מהמנחת חינוך דאף אם העבודה זרה בידו נמי עובר בהלאו, אם כן היאך אפשר לקיים מצוות ביעור עבודה זרה, ועל כרחך במכוון לבערו שאני, אם כן גם קושיית המנחת חינוך לא קשה, דיש לומר דאירי בסוגיא בראש השנה באופן שמשעה על מנת לבערו].

תירוץ ה' - מכניס בידיעתו

תו יש לדון לתרץ, דאיסור לא תביא היינו דוקא כשהוא עצמו מכניס העבודה זרה לביתו, או אחרים מכניסים מחמתו או לכל הפחות בידיעתו, ואם כן יכלה להכניס לאהל יעקב בלא ידיעתו.

א. הרואה אינו חייב לומר

אך לפי זה הוה חידושא, שהרואה נכרי שמניח עבודה זרה בחצר חבירו, אין הרואה חייב לומר לבעל הבית. וזה צריך ראיה גדולה.

ב. רק מדרבנן

הנה באמת במנחת חינוך (שם) מביא פלוגתת קמאי בתוספות בעבודה זרה (כ"א א' ד"ה אף) באיסור להשכיר לנכרי אם הוא דאורייתא או דרבנן. [ודן במנחת חינוך בדעת הרמב"ם דהוה מן התורה].

ויש לבאר דהטעם דהוה רק איסור דרבנן, משום דהנכרי אינו מכניס העבודה זרה מחמתו או עכ"פ מדעת הישראל.

אך באמת בתוספות (שם) מבואר טעמא אחרתא דהוה רק איסור דרבנן, דיש לומר דמן התורה אסור רק כשדר בעצמו שם.

ג. ספק אם יכניס עבודה זרה

הנה בפשוטו אף בספק אם הנכרי יכניס עבודה זרה להבית, גם כן אסירא להשכיר לו הבית, דספיקא דאורייתא לחומרא.

וכי תימא דהוה דבר שאינו מתכוון ואינו פסיק רישיה. אך אינו כן מתרי טעמי, חדא, דהרי האיסור על מציאת העבודה זרה בבית. תו, דהרי לאחר שהכניס הא חייב המשכיר להוציא העבודה זרה ואם כן יש לו עכשיו ספק שמא יש עבודה זרה בבית, והוה כספק חמץ בביתו דחייב לבדוק ולהשביט אם יש חמץ. [ועי' בבית הלוי ח"א סי' מ"ז ובמניח שם].

אמנם להאמור יש לדון דאינו אסור, דהוה ספק ספיקא, ספק אם יכניס עבודה זרה וספק דהוה רק איסור דרבנן.

תירוץ ו' - הפקירה הכר

תו יש לדון לתרץ, דלאפרושי מאיסורא הוא מכח מצוות עשה דהוכח תוכיח, ואם כן עשה דהוכח תוכיח ידחה לא תעשה דלא תביא, והרי הוה בעידניה.

אך תיקשי על זה בכמה אנפי:

א. לא התירו לאחר לרדות

חדא, לענין חזינן לא כך, דהרי לא התירו לאדם אחר לרדות את הפת, דאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך, ולא אמרינן דעשה דהוכיח תוכיח ידחה האיסור רדיה.

אך יש לדחות דשאני לענין רדייה, דהרי זה כמו דאמרינן (ראש השנה ל"ב ב') שאין עולין באילן להביא שופר בראש השנה, ולא אמרינן דעשה דשופר ידחה לא תעשה דיום טוב, כיון דיום טוב הוה לא תעשה ועשה, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. והכי נמי אין עשה דרדיית הפת דוחה לא תעשה ועשה דשבת.

ב. עמיתך

תו צריך עיון, האם בנכרי איכא מצוות עשה דהוכח תוכיח דהרי איתא בקרא הוכח תוכיח "את עמיתך".

ג. לעבור איסור כדי שיזכה חבירו

תו, דכל זה לא בריא, דאכתי אטו יהא מותר לעבור איסור דאורייתא שהוא רק לאו [ולא לא תעשה ועשה כמו שבת ויו"ט] כדי שיזכה חבירו.

תירוץ ז' - ביטלה העבודה זרה

תו יש לדון לתרץ, דביטלה רחל העבודה זרה על ידי נכרי ואחר כך לקחה כדי שלא יעבור לבן שוב על עבודה זרה.

א. חייב ישראל באחריות העבודה זרה

אך יש לפקפק, דהרי בזכה בה ישראל אינו יכול לבטל אף נכרי, וכתב במגן אברהם (סי' תקפ"ו ס"ק ה') דאף בחייב ישראל באחריותו, אין הנכרי יכול לבטל. [ועיין בתשובות אבני נור (ו"ד סי' קכ"א) דדן בהאי דינא דהמגן אברהם].

[אך העירו דיכלה לומר לנכרי שיבטל לפני שתיקח בידה].

ב. אינה חייב באחריות

אך יש לדון שהרי אינה חייבת באחריותו, דהרי היה שרי לקחתו משום לאפרושי מאיסורא, והיתה יכולה גם להזיקו.

ונפקא מינה בזה, בהגונב חמץ של ישראל קודם הפסח על מנת להפרישו מאיסור, האם חייל על זה דינא של דבר הגורם לממון, ובפשוטו יש לומר דהוה גורם לממון אף שפטור בפועל.

ג. ישיבה על העבודה זרה

הנה לפי מה שכתבנו שביטלה העבודה זרה על ידי נכרי, אם כן יהא ניחא הא שישבה על הכר ונהנתה מהעבודה זרה כמו כסא. וכי תימא דלא חשיב הנאה מהעבודה זרה כיון שבלאו הכי היה לה כסא אחר, אך מכל מקום אסור, כמו דחזינן (נדרים ל"ט א') בביקור חולים דאין למודר להכנס לביתו של החולה, ושרי רק מפאת דמחיותיה לא אדריה. אך העירוני דבלאו הכי לא הוה הנאה כלל, דאינו נוה לישב על כר כשיש עליו עבודה זרה, דהעובודה זרה היא קשה וחדה.

ד. אינו של הנכרי

תו יש לדון דכיון דעבודה זרה אסירה בהנאה לא חשיבא של נכרי, למאן דאמר איסורי הנאה לאו דידיה הם.

[א"י]. נראה דכוונת רבינו דאין לומר דלא היה מהני ביטול משום שהתחייבה באחריות, דהרי לא חשיב עבודה זרה של לבן כלל ואם כן לא היה בזה שום גניבה.

אך תליא אם לנכרי מותר ליהנות מעבודה זרה, ודן בזה בתשובות מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון סי' קמ"א) והביא ראיה דמותר מהא דאיתא (עבודה זרה ס"ד א') דאמרו לנכרי לפני שיתגייר שימיר העבודה זרה, חזינן שמוותר לבני נח ליהנות מעבודה זרה ומתקרובתה, שכן נח אינו מוזהר אלא שלא לעבוד עבודה זרה אבל אינו מוזהר על ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. וכך כתב בטורי אבן (חגיגה י"ג א' ד"ה א"מ). [אך עיין בתלמידי רבינו יונה לעבודה זרה שם].

תירוץ ח' - ד' על ד'

יש לדון עוד, דאין עוברים על האי לאו כי אם בבית שיש בו ד' על ד'. אך אין נראה כן, דהא בגמרא סוכה (נ"א) מייתי לכוליה דיני דבעי בהו ד' על ד', אך האי דלא תביא תועבה אל ביתך ליכא התם, ועל כרחך

דהוי כחמץ בפסח דאע"פ דכתיב לא ימצא בבתיכם מכל מקום עובר בכל מקום שנחשב רשותו ואע"פ דלית ביה ד' על ד'. [וכך כתב במנ"ח שם].

תירוץ ט' י' - חוץ לארץ, או עראי

עוד יש לתרץ ע"פ מה שכתבו תוספות בעבודה זרה (כ"א א' ד"ה אף) בשם רבינו חיים כהן דבחוף לארץ לא מקרי ביתך אלא בארץ. והרי פרשה דידן היה בחוף לארץ.

תו כתבו בתוספות (סו) דהרי איתא בתוספתא שמשכירין לנכרים פונדק, וביארו בתוספות ב' דרכים אמאי שרי, או שהבית עראי ואינו עשוי לדירה, או שהעבודה זרה ארעית, [היינו כגון בעת שהעובדי כוכבים אינם מכניסין לבתיהם עבודת כוכבים בקביעות אלא כשיש שם מת או שנוטה למות], ולהדרך הב' ודאי אתי שפיר, דגם בנידון דידן העבודה זרה היה עראית, ולהדרך האי' יש לעיין האם אהל חשיב כבית עראי. [א"י וכן יש לדון לענין הכר אם היה ארע].

עניני שבת - צידה ענף ב'

מסייע, [ויש לעיין מהו לענין חיוב חטאת].

אך תיקשי מהא דאיתא בגמרא נזיר (מ"ג א') דנזיר שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל ופרעו מעלו את המעזיבה, דחייב מלקות על כל שהייה ושהייה, וכן איתא בגמרא מכות (כ"א א') לענין כלאים, דאפילו לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש, חייב מלקות, אע"פ דלא עשה פעולה נוספת, [וכן מצאנו לענין שהייה במקדש בטומאה].

וצריך לחלק, דשאני שהייה מניקף, דטעמא דשהייה דמצרפינן המעשה היתר דמקודם, אבל בניקף וצד לא שייך כן, איברא אם נימא דאף בזרקו עליו בגד של כלאים ילקה, כדן באגלי טל (מלאכת קוצר סי' ס"א ו') מדברי הריטב"א, אם כן יש לעיין בזה. [ועיין במשנה למלך ספ"ג מהל' ביאת המקדש].

ב. היאך מותר לקחת קדירה מהאש לפני גמר הבישול

הנה תיקשי, היאך מותר ליטול קדירה מהאש טרם שנתבשלה כל צרכה, הא שמא באותה שעה שמגביה הקדירה מעל האש המאכל יתבשל, והחזקתו חשיב כמעשה, ונמצא דהוא עשה מעשה הבישול. ויש ליישב, למה שכתב בתהלה לדוד דאין איסור מבשל אלא כשמבשל מבן דרוסאי עד לכל צרכו, ולא על כל הוספה, אך עדיין תיקשי דיש לחוש דיגיע בידיו לבן דרוסאי או לכל צרכו.

אלא יש ליישב דלא חיישינן דדוקא באותם שניות יתבשל, או יש ליישב מפאת דהוה דבר שאינו מתכוון ואינו פסיק רישיה, ואכתי תיקשי לר' יהודה דסובר דבר שאינו מתכוון אסור, אמנם למה שכתבו התוספות בשבת (מ"א ב' ד"ה מיחס) דר' יהודה אסור רק מדרבנן אתי שפיר, דמספק לא חיישינן, אך אכתי צריך עיון דהא אסירא מפאת דבר שיש לו מתירין, דלכאורה דיינינן כן גם בפעולות, [ועי' ט"ז שם סק"ג לענין תיבת הזבובים].

ג. ודאי יחלל שבת, וספק יתבשל בידיו

הנה שאלו, מהו בגוונא דהניח קדירה על האש בשבת ותיכף יגיע לבן דרוסאי, ורוצה להסירו קודם שיתבשל, ואך יש ספק שמא יתבשל בידיו באותה שעה דמחזיק הקדירה מעל האש, [נהוה ספק לשעבר, דאין פטור של דבר שאינו מתכוון, דאינו יודע מה בסיר אם דבר שיתבשל מיד או אחר כך], מי אמרינן דשרינן לקחת הקדירה, כדי להציל עצמו מהא דודאי חילל שבת בידיים בהנחת הקדירה על האש, ואע"ג דמספקינן השתא דילמא בלקיחתו יתבשל בידיו, הרי עדיפא להחליף ודאי חילול שבת בספק חילול שבת.

או דלמא נימא דאסור לקחת הקדירה, דהא דחילל שבת בתורתו ודאי, אע"פ דחייב עליו מיתה, מכל מקום הוה השתא לגבי ידיה רק שב ואל תעשה, משא"כ אם יקח הקדירה עכשיו, ויתבשל בהחזקתו, הוה מעשה בידיים, ונימא דאסור לעשות מעשה בידיים כדי להציל עצמו מודאי עבירה שיהא רק ספק. והיא שאלה מושכלת מאוד.

מלאכת שבת בשב ואל תעשה

הנה הבאנו בגליון הקודם דברי האבני נור דלקמן, ובגליון זה נביא מה שכתב רבינו לודן עוד בדבריו.

הנה איתא במשנה בשבת (ק"ו ב') דבגוונא דצבי נכנס לבית, וישב הראשון על הפתח ומילאהו, הראשון חייב, דזהו צידת הצבי, ואם אחר כך בא השני וישב בפתח, ואחר כך הלך הראשון, השני פטור, ואמרינן בגמרא (ק"ז א') דפטור ומותר, דהשני לא עשה הצידה.

והקשה בתוי"ט הא כשהראשון הולך החוצה, במציאות אינו יכול לצאת מהפתח אלא אם השני מפנה לו מקום, ואם כן באותה שעה הצבי אינו ניצוד, דגם הצבי יכול לצאת החוצה, וכשהשני חוזר למקומו הרי השתא השני צד, ואם כן גם השני חייב, [ואין ליישב דהצבי רחוק ולא יכול לצאת עד אשר השני ימלא, דאכתי חשיבא הצבי בן חורין באותה שעה].

ובאבני נור (או"ח סי' קצ"ג) מיישב, דאיירי דהשני מפנה מקום לראשון לצאת החוצה, אך כל הזמן סמוך לו, שהשני יוצא מחלל הפתח ונמצא לפני הפתח, דאכתי נצוד, והולך לפני הפתח הצדה, כגון לצד ימין, והראשון הולך לפני הפתח הצדה לצד שמאל, והשני נשאר צמוד אליו, נמצא דאין הפתח פתוח אף לרגע, ולכן אע"פ דהשני נתן לראשון לצאת, מכל מקום השני פטור. [ועיין שם באבני נור מה שדחה].

אך נראה דלא מסתבר לומר האי ביאור בהמשנה, דשאני במלאכת שבת דאף לדעת שמואל משמר חשיב מלאכה, ואף בגוונא דהמשנה, מכיון דהשני נשאר בעמידתו הקודמת ושומר שלא יצא הצבי, עצם עמידתו בפתח חשיב כעשיית מלאכה.

ולפי זה לכאורה נראה דהעומד מערב שבת ומחזיק קדירה דאינו מבושלת כל צרכה באויר מעל האש, ואחר כך בעודו מחזיק הקדירה נכנסה שבת, והתבשל המאכל, הרי זה חילל שבת, אע"פ דבשבת לא עשה מעשה נוסף אלא נשאר בהחזקתו הקודמת, והכי נמי גבי מלאכת צד כשנשאר בעמידתו הקודמת ושומר שלא יצא הצבי, חייב, דעצם עמידתו בפתח חשיב כעשיית מלאכה והוה צידה.

וכן מי שעומד בדלת הרבה זמן, ועי"ז מתחמם האויר ומתבשל מאכל המונח על האש, לכאורה אף אם עומד כך מערב שבת, אסור לו להשאר, דבעמידתו גורם לבשל, ואולי הוה רק גרמא בעלמא.

[וכל זה לכאורה דלא כמו שכתב האבני נור הנ"ל, דעמידה בפתח לא חשיב מעשה, ואולי החזקה חשיבא טפי מעשה מעמידה בפתח, וכן אולי רק במשמר קאמר האבני נור, וחלוק מלאכת צד משאר מלאכות].

ויש לעיין בהאי יסוד מכמה אנפי:

א. אי חשיב מעשה לענין מלקות

הנה לכאורה אע"פ דחשיבא מעשה לענין הא דאסרינן לעשותו, מכל מקום לא חשיבא מעשה לענין מלקות, כמו דחזינן בגמרא מכות (כ"ב ב') דאע"פ דניקף אסור מן התורה, מכל מקום אינו לוקה היכא דאינו

ענינים שונים [א']

בתוספות הנ"ל דכל דבריהם דוקא לרבי יהודה ואנן הרי קיימא לן כרבי שמעון.

והיה מקום ליישב דברי החיי אדם, דהנה לענין מלאכה שאינה צריכה לגופה, לא בעינן שיכוון בהדיא לזרוע גופה, אלא סגי דניחא ליה, אך לאידך גיסא לענין הא דבעינן צריך לעצים, יש לדון דלא סגי בניחא ליה אלא בעינן שיכוון בהדיא לצורך העצים.

מעתה יהא נפקותא בגוונא שניחא ליה בעצים אבל לא כוון על זה בהדיא, דלהאמור הרי הוה מלאכה שצריכה לגופה, ואם כן גם לרבי שמעון חייב עליה, ובזה כתב בחיי אדם לחלק בין עצים לפירות, דבעצים אכתי פטור כיון דבעינן לכוון בהדיא לצורך עצים, משא"כ בפירות חייב, דלא בעינן כלל שיהא דוקא לצורך הפירות. (וזה תליא נמי בשלקות לגופן וניחא ליה במים אם חייב או לא).

אך לעני"ד יותר נראה דגם לענין קוצר וצריך לעצים סגי בניחא ליה, והא דאין צריך לעצים איירי שאין צריך כלל, ואם כן הדרא קושיין על החיי אדם לדוכתיה.

קוצר וצריך לעצים

הנה כתבו תוספות בשבת (ע"ג ב' ד"ה וצריך) דאפילו לרבי יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, מכל מקום במלאכת קוצר בעינן שיהא קוצר וצריך לעצים, דלא מיקרי בעצים קוצר אלא בעינן זה, כמו הא דבעינן קורע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב.

[וכמו שלקות שמוטר לסוחטן לגופן ולא למימהן, דאף אם במלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, מכל מקום שאני הכא שאין דרך דישה בכך].

וכתב בחיי אדם (כלל י"א סע' ה') דהיינו דוקא בקוצר עצים, אבל בקוצר עשבים או שאר ירקות מן המחובר כדי שהנשאר יגדלו יותר טוב, אע"פ שאינו צריך למה שחותך אלא משליכם, אף על פי כן חייב שתיים. [והוכיח זאת מלשון הרמב"ם, דבעצים כתב וצריך לעצים, ובאספסתא לא כתב כך. אך באגלי טל (מלאכת קוצר אות ט"ז) כתב דפליגי בזה קמאי].

וצריך עיון דהא כל זה רק לרבי יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, אמנם לרבי שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, ודאי דהכא פטור דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, וכמבואר

ענינים שונים [ב']

ב. באבני נזר נקט דחייב

אבל באבני נזר (אורי"ח ס"י קצ"ג ס"ק י"ג י"ד) כתב דבכהאי גוונא חייב, דאזלינן בתר שעת המלאכה, ואייתי ראייה מהא דאמרינן (ובחים ט"ו א') דמהני מחשבת פיגול אף לאחר שזרק הדם כל שלא הגיע לאויר מזבח, אע"ג שכבר עשה המעשה והדם ניתז מאליו למזבח, ובגמרא (שם מ"ז א') מדמינן מחשבת קדשים לשבת. אם כן בשבת כהאי גוונא נמי מהני מחשבתו.

מעתה לאבני נזר אם לפני המלאכה נמלך שלא יהא לצורך העצים, ודאי שיהא פטור.

ג. הדביק פת בתנור

הנה אמרינן (שבת ד' א') בהדביק פת בתנור בשבת, התיירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה.

ותיקשי הרי עדיף שישאירנה בתנור ותשרף, דהרי להאמור אף שבשעה שהניח הפת חשב לאפותה, מכל מקום כיון דלפני האפיה נמלך שלא יאפה אלא ישרף, אם כן פטור. [וכך הקשה בספר חמדת ישראל מבעל הכלי חמדה הגי"ר מאיר דן פלאצקי זצ"ל, קונטרס נר מצוה ס"ק ל"ד עמוד ס"ז ב].

[ואע"פ שגם אם תשרף תהא מלאכת הבערה אך הוה מקלקל, ואף שיהא גם בישול מדרבנן, אך הרי גם ברדיה יש תרתי דרבנן, רדיה ומוקצה, דהרי הבצק לא חזי. ואף שהבערה חייב על כל שהוא מכל מקום כל זה שב ואל תעשה ורדיה קום ועשה. והעירויני שאין הפת נשרפת אלא נעשית פחם ואם כן תיקשי ביותר].

וצריך לומר דחיישינן שתאפה ואחר כך ירדנה ויהא חילול שבת, או שהוא ישכח וירדנה לאחר שנשרף וכיוצא בו, ולהכי לא תיקנו הכי.

שעת הזריקה או שעת המלאכה

הנה אמרינן (תוספות שבת ע"ג ב' ד"ה וצריך) במלאכת קוצר דבעינן שיהא צריך לעצים. ויש לדון מהו בזרק חץ לקצור ובשעה שזרק היה צריך לעצים ואחר כך לפני שהחץ קצר, נמלך שלא יצטרך להעצים. ובפשוטו פטור דהרי לא אתעביד מלאכה.

ואם להיפוך בשעת הזריקה לא היה צריך לעצים, ואחר כך נמלך שצריך לעצים, נמי יש לומר דפטור.

א. לא הוה מלאכת מחשבת

הנה יש ראייה דבנמלך אחר כך דצריך לעצים פטור, דהרי כתבו בתוספות (שבת ל"ד ב' ד"ה הני מילי) דאע"פ דבכל התורה רבי יהודה מחייב בדבר שאינו מתכוון אע"פ שאינו פסיק רישיה, מכל מקום לענין שבת גם לרבי יהודה פטור, כיון דלא הוה מלאכת מחשבת דבעינן שיחשוב לעשות המלאכה שהוא עושה.

ותיקשי הרי סמוך לפעולה כבר הוה פסיק רישיה ומכל מקום פטרינן. חזינן דאם נתחדש הכוונה לאחר העשיה פטור.

[א"י. כגון לענין הא דאמרינן ביומא שם, דעשיות של ברזל היו מחמין מערב יום הכפורים ומטילין לתוך צונן כדי שתפיג צינתו ואע"פ שמצרף הכלי מכל מקום הוה דבר שאין מתכוין מותר, והרי אע"פ דבשעה שמטיל העשיות אינו פסיק רישיה שיצרף, וכמו שכתב בריטבי"א שם שאפשר שלא ישוה שם אלא מעט, אמנם לאחר שהשאר המים להרבה זמן ועומד לצרף הכלי, נמצא דבאותה שעה הוה פסיק רישיה אע"פ שעדיין לא צירף].

ויש קצת לחלק בין חקירה דידן דהוה פטור מלאכת מחשבת משום דלא דמי למשכן, ובין הכא דהוה פטור מלאכת מחשבת משום מחשבתו.

ענינים שונים [ג']

שהכל על מה שברכתו אדמה הוה רק בדיעבד.

ב. לא יאכל השהכל

מעתה לענין אכילת השהכל, אם חשב בשהכל הראשון לפטור כולם, יאכל אותו בלי ברכה, אך אם חשב לפטור רק מה שבידו, היאך יאכל השהכל, להפריי חדש (וי"ד ס"י י"ט) דיכול להגביל הברכה, והיינו דאע"פ דהמתברכים כולם לפניו מכל מקום אדם יכול לומר שהברכה תחול רק על חלק מהם. אם כן לא יאכל השהכל.

היה לפניו אדמה ושהכל

עובדא הוה שהיה לפניו אדמה ושהכל, ורצה לאכול שניהם, ולקח בידו האדמה, ובטעות בירך עליו שהכל, האם יקח במקומו השהכל.

א. נפל בידו הוה ספק ברכה

הנה יש לדון להמבואר בשולחן ערוך (סי' ר"ו סע' ו') שמי שבירך על פרי שבידו, ונפל מה שבידו, חוזר ומברך, ולרמ"א (שם) דאינו חוזר ומברך יש לומר דהוי רק מספק, אם כן יאכל האדמה שבידו, אע"פ שברכת

הופיע ויצא לאור ספר ייחודי על פרשיות השבוע

משנת יצחק - שני כרכים

בו נתבארו הערות וקושיות שמתעוררות דרך הלימוד בשילוב דברי המפרשים, בסגנון קל, צח ובהיר מאת הרב יצחק הלוי בלעדי שליט"א ר"מ בישיבת כוכב מיעקב טשעבין נכללו הרבה דברים מדברי רבינו זללה"ה כמפורט במפתחות הספר

להשיג בחנויות הספרים או אצל המו"ל - 052-7147778 - 025387087

לעילוי נשמת

הגאון הצדיק

ר' שלמה ב"ר

מאיר זצ"ל

אסולין

לרגל מלאות

השלשים תנצב"ה

לעילוי נשמת

האברך הרה"ח

ר' יחיאל יהושע

זצ"ל בן יבלחט"א

יוסף דוד הי"ד

נלב"ע י"ג אב תשפ"ב

תנצב"ה

זאת למודעי הדברים אינם תמיד

בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת

שלפעמים דרכו היתה לכתוב

בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן

הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר.

הרבה פעמים האריך רבינו בכמה

דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

לקבל הגליון ולהערות L5703949@gmail.com